

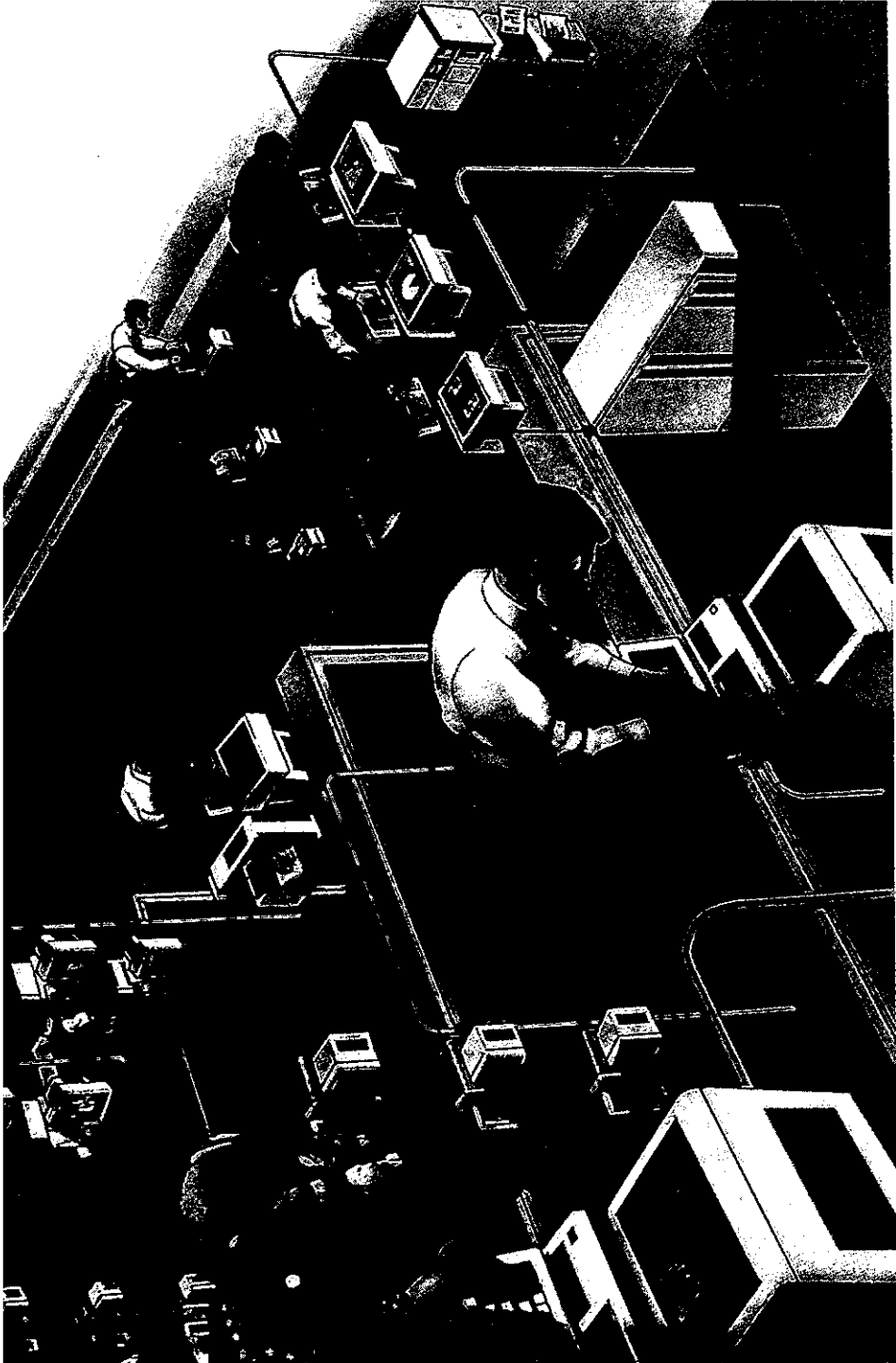
Ανάπτυξη νέας τεχνολογίας χωρίς νομική προστασία δεν είναι δυνατή

Του ΓΡΗΓΟΡΗ Μ. ΠΕΛΕΚΑΝΟΥ

Η πρόσφατη απόφαση του Εφετείου Θεσσαλονίκης που δεν πμωρεί την ανιγραφή βιντεοκασσετών θα αποθαρρύνει ξένους και Έλληνες να αναπτύξουν νέες τεχνολογίες στην Ελλάδα αφού η νομοθεσία και τα δικαστήρια δεν τις προστατεύουν

ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ πρόσφατα έγραψαν για την αθώωση ενός «βιντεοπειρατή» από το Τριμελές Εφετείο της Θεσσαλονίκης για το έγκλημα της πλαστογραφίας σε βαθμό κακουργήματος. Το ρεπορτάζ των ημερών της δίκης, που αναμενόταν με ιδιαίτερη ανυπομονησία από τους παραγωγούς, εμπόρους και χρήστες βιντεοκασσετών, δεν προσδιορίζει με ακρίβεια θέβαια τις νομικές σκέψεις του Δικαστηρίου. Μπορεί όμως να εξαχθεί ότι το Δικαστήριο δεν πείστηκε ούτε για το ότι η βιντεοκασσέτα είναι «έγγραφο» με την έννοια του Ποινικού Κώδικα, προϋπόθεση για να τελεστεί το έγκλημα της πλαστογραφίας, ούτε για το ότι επιτεύχθηκε παραπλάνηση του κοινού, ως προς τη γνησιότητά τους. Πέραν όμως της συγκεκριμένης αιτιολογίας της

>>>

ΟΙ ΝΟΜΟΙ λέγεται κατοχυρώνουν συνήθως αντιλήψεις περί δικαίου με αρκετή καθυστέρηση, αφότου έχουν επικρατήσει στην κοινωνική συνείδηση. Αν υπό ισχύει γενικά, τότε ισχύει πολύ περισσότερο στην περίπτωση των νέων επισημάτων της επιστήμης και της τεχνολογίας. Εδώ οι νομικοί και το δικαστικό σώμα έχουν μια επιπλέον δυσκολία: να αντιληθούν τις ίδιες τις επιστημονικές-τεχνικές έννοιες και να συνεδητοποιήσουν τους νόμους που οφείλουν να αποτρέψουν. Πέραν από αυτά τα γενικά και θεωρητικά υπάρχουν ήδη συγκεκριμένα προβλήματα νομικής προστασίας για προϊόντα αν νέων τεχνολογιών της πληροφορίας (βιντεοκασσέτες, λογισμικό, υπολογιστών κτ.). Στην Ελλάδα δυστυχώς ο σχετικός προβληματισμός είναι πολύ περιορισμένος, αρλό που δεν λείπουν ούτε οι κινήσεις, ούτε τα κρούσματα. Οι ενδιαφερόμενοι άνωτας έχουν υπόψη τους ότι πρόσφατα (2/2/88) διοργανώθηκε από την Ελλη-

νική Εταιρία Επιστημόνων Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Πληροφορικής (ΕΠΥ) ημερίδα με θέμα «Νομική Προστασία του Λογισμικού». Τους προτρέπουμε να αναζητήσουν τα πρακτικά, γιατί οι τοποθετήσεις (καθ. Γ. Κουμαντός, Β. Τραπεζάνογλου, Γρηγ. Πελεκάνος, Ν. Παυλίδης, Γ. Μελάς κλπ.) ήταν και τεκμηριωμένες και διαφωτιστικές. Το ζήτημα βεβαίως δεν επιτρέπεται να απασχολεί μόνο τους ειδικούς, αφού όλες σχεδόν οι πτυχές του απασχολούν το σύνολο των καταναλωτών των προϊόντων αυτών. Από την άποψη αυτή είναι ιδιαίτερα χρήσιμο, το άρθρο του κ. Γρ. Πελεκάνου που ακολουθεί. Ο κ. Πελεκάνος είναι δικηγόρος και Πρόεδρος της Μόνιμης Επιτροπής Δικαίου και Πληροφορικής της ΕΠΥ και δικαίως θεωρείται ως ένας από τους πλέον καταρτισμένους γύρω από το θέμα «νέες τεχνολογίες και νομική προστασία».

ΣΤ. ΧΑΪΚΑΛΗΣ

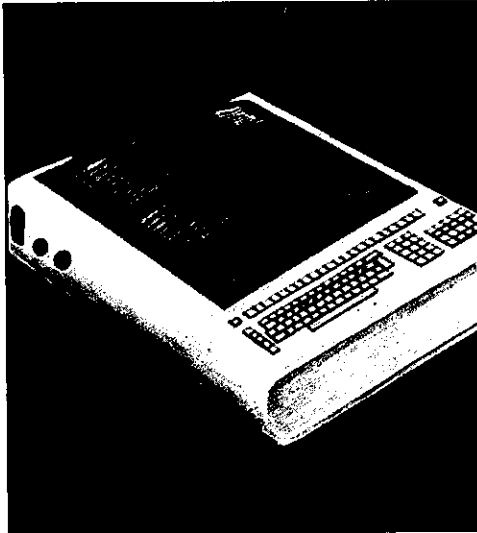
>>>

απόφασης αυτής, αναδεικνύεται ένα μεγάλο πρόβλημα: εκείνο της σχέσης του νόμου με τις νέες τεχνολογίες. Τα προβλήματα του προσδιορισμού της φύσης των προϊόντων των νέων τεχνολογιών (βιντεοκασέτες, οπτικές ίνες, προγράμματα Η/Υ, μικροεπεξεργαστές - τοίπς -), της υπαγωγής τους σε κάποια νομική έννοια (πράγμα άυλο, αγαθό, έργο, εφεύρεση), και των δικαιωμάτων των δημιουργών και χρηστών, δεν είναι αυστηρά νομικά προβλήματα, αλλά έχουν τεράστιες κοινωνικές, τεχνολογικές, πολιτιστικές, οικονομικές και πολιτικές επιπτώσεις.

Είτε δεχθεί κανείς ότι κοινωνία και δίκαιο αλληλοεπηρεάζονται αμοιβαία, είτε ότι η οικονομία προσδιορίζει (απόλυτα ή σχετικά) το περιεχόμενο ή μορφή του δικαίου, το γεγονός παραμένει ότι το δίκαιο αποτελείται από έννοιες - ορισμούς, που επιχειρούν να συμπεριλάβουν το κοινωνικό γίγνεσθαι. Όμως, οι ορισμοί αδυνατούν να περιγράψουν όλα τα στάδια εξέλιξης κοινωνικών φαινομένων. Νομικές έννοιες, νομικές ρυθμίσεις φαίνονται πολλές φορές αδύναμες να περιλάβουν τη δυναμική των εκρηκτικών κοινωνικών σχέσεων της βιομηχανικής εποχής. Καλώς ή κακώς, ο νόμος δεν μπορεί να τεντωθεί ούτε να μαζευτεί, πέραν από κάποια όρια, για να ικανοποιεί τις απαιτήσεις και τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων. Η κοινωνική και τεχνολογική εξέλιξη δημιουργούν όχι μόνο νέα προϊόντα, αλλά και νέες κοινωνικές τάξεις και σχέσεις, νέα συμφέροντα των οποίων ζητείται η κατοχύρωση. Με λίγα λόγια η τεχνολογική εξέλιξη διεισδύει στις υπάρχουσες κοινωνικές σχέσεις, τις οποίες αλλοιώνει και μεταλλάσσει κατά τρόπο, πολλές φορές, ριζικό.

Η δημιουργία κοινωνικών στρωμάτων που παράγουν ή εμπορεύονται τα προϊόντα των νέων τεχνολογιών, είναι δημιουργία νέας κοινωνικής δύναμης, με εθνικά ή και πολυεθνικά χαρακτηριστικά. Επομένως δεν είναι μόνον οι εθνικές κοινωνικές σχέσεις που μεταλλάσσουν, αλλά και οι διεθνείς, κυρίως μέσα από το διεθνές εμπόριο των νέων τεχνολογιών. Οι νέες επενδύσεις των Ελλήνων και αλλοδαπών επιχειρηματιών ενσωματώνουν τα επιτεύγματα των νέων τεχνολογιών, που δημιουργούνται ή παράγονται στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό. Η συνεχώς διεθνοποίηση και αλληλεξάρτηση των εθνικών κοινωνιών δημιουργεί ιδιαίτερες και πολύπλοκες σχέσεις συμπεριόντων. Είναι λογικά βέβαια ότι το οικονομικό μέλλον των χωρών εξαρτάται από τον τρόπο αντιμετώπισης και κατοχύρωσης των προϊόντων των νέων τεχνολογιών.

Όπως φαίνεται από την μέχρι τώρα νομολογία αλλά και θεωρητική μελέτη, είναι αμφίβολο αν οι υπάρχουσες νομικές έννοιες επαρκούν για την κατοχύρωση των προϊόντων αυτών. Παρά την ύπαρξη και αντίθετων απόψεων, η απόφαση του Τριμελούς Εφετείου που αναφέρθηκε καταδεικνύει ακριβώς αυτήν την ανεπάρκεια ως προς τις βιντεοκασέτες. Σε ημερίδα που οργανώθηκε από την Μόνιμη Επιτροπή Δικαίου και Πληροφορικής της ΕΠΥ, σε κεντρικό ξενοδοχείο της Αθήνας στις 22/88 με θέμα «Νομική Προστασία του Λογισμικού» (software) τόνιστηκε από τους ομιλητές ότι είναι προβληματική η παροχή προστασίας στα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών τόσο με βάση τον ποινικό νόμο, όσο και με τους ειδικούς νόμους της βιομηχανικής και πνευματικής ιδιοκτησίας, κυρίως εξαιτίας της ιδιαίτερης φύσης των προγραμμάτων Η/Υ ως συνόλου οργανωμένων εντολών και πληροφοριών, κάτι που πριν την επανάσταση της πληροφορικής δεν υπήρχε. Και δυστυχώς η απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Θεσ/νίκης, ως προς την νομική αιτιολογία της, έρχεται να υποστηρίξει αυτές τις απόψεις, ασχέτως του ειδικού αντικείμενου της δίκης εκείνης (βιντεοκασέτες).

Η απόφαση αυτή λοιπόν δεν επηρεάζει μόνον τις σχέσεις των ανθρώπων του κλάδου του βίντεο (παραγωγού, έμποροι, χρήστες βιντεοκασετών) αλλά επεκτείνεται σε όλους τους κλάδους των νέων τεχνολογιών, και ειδικά στον κλάδο της πληροφορικής. Ο κλάδος αυτός παρουσιάζει πολλές ιδιαιτερότητες. **Πρώτον**, αποτελεί την αιχμή της οικονομικής δραστηριότητας. **Δεύτερον**, επηρεάζει όλους τους κλάδους της οικονομίας (βιομηχανία, αγροτική παραγωγή, υπηρεσίες). **Τρίτον**, η εξέλιξη της πληρο-

εμπλέκονται και οι επιπτώσεις της ύπαρξης ή μη προστασίας. Η ύπαρξη διεθνών επιπλοκών δεν πρέπει να παραγνωρίζεται. Το παράδειγμα της Νότιο-Ανατολικής Ασίας είναι χαρακτηριστικό. Θα υποδειχθεί βέβαια, με κάποιο δίκιο, ότι η κατοχύρωση των προϊόντων αυτών, που παράγονται κυρίως από τις βιομηχανικές χώρες της Δύσης, επαυξάνει την εξάρτηση της χώρας και παρεμποδίζει την εθνική οικονομική τεχνολογική ανάπτυξη. Οι σπαδοί της άποψης αυτής βέβαια έχουν υποστηρίξει από τη διεθνή εμπειρία σε θέματα μεταφοράς τεχνολογίας. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι η άποψη αυτή παραγνωρίζει και τις διεθνείς επιπλοκές αυτής της στάσης και την δημιουργία (η επέκταση) παραοικονομίας, αλλά και έχει αμφίβολα αποτελέσματα στην ποιότητα των προϊόντων. Είναι γνωστό ότι οι χώρες της νότιο-ανατολικής Ασίας επιδιόταν από χρόνια στην απομίμηση πατών είδους προϊόντων, αρνούμενες την παροχή ουσιαστικής προστασίας στους παραγωγούς των πρωτότυπων. Δεν δημιουργούν όμως αυτόχθονη τεχνολογία, κυρίως απομιμούνται. Πέτυχαν βέβαια να εμπλουτίσουν τις τεχνολογικές τους γνώσεις χωρίς όμως να θεωρούνται ως πηγή έμπνευσης και δημιουργίας. Η έμπνευση και δημιουργία συνεχίζεται όπως πάντα, στις χώρες της Δύσης και την Ιαπωνία.

Η σπουδαιότερη όμως αρνητική εξέλιξη βρίσκεται στο επίπεδο της πολιτικής. Στην πρόσφατη ετήσια συνάντηση της ομάδας ASEAN ο υφυπουργός εξωτερικών για την Ασία των ΗΠΑ Άλαν Ουάλλις απείλησε ότι η έλλειψη προστασίας αποθαρρύνει τις επενδύσεις στις χώρες αυτές. Κάτω από πιέσεις των ΗΠΑ, η Ταϊλάνδη άρση της προτιμησιακής μεταχείρισης των προϊόντων της στις ΗΠΑ, αναγκάστηκε να ενεργοποιήσει σχετική νομοθεσία. Αντίστοιχες εξελίξεις σημειώθηκαν στις άλλες χώρες της νοτιο-ανατολικής Ασίας.

ΜΕ ΤΟ δεδομένο της «ανοικτής οικονομίας» που χαρακτηρίζει την χώρα μας, αλλά και την διεθνή θέση της, αυτή είναι ιδιαίτερα εύλογη σε τέτοιου είδους πιέσεις (η αναταραχή στον τουρισμό εξαιτίας της «ταξιδιωτικής οδηγίας» πριν τρία χρόνια είναι απλά ενδεικτική).

Υπάρχει ένα ακόμη σημείο άξιο προσοχής. Η ουσία των νέων τεχνολογιών αποτελεί αυστηρά φυλασσόμενο απόρρητο, που διαφυλάσσεται όχι με τα παραδοσιακά μέσα (π.χ. διπλώματα ευρεσιτεχνίας), αλλά με συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας με αυστηρούς όρους. Ειδικά για τα προϊόντα πληροφορικής, η τάση αυτή είναι ιδιαίτερα ισχυρή, γιατί αποτελεί κοινό τόπο στον χώρο αυτό η αντιστροφή του νομικού ρητού «ο αγοραστής να προσέχει», στο «ο πωλητής να προσέχει» («emtor caveat» «venditor caveat»). Η ιδιαιτερότητα της πληροφορίας είναι ότι μόλις μεταδοθεί στον δέκτη του, ο δέκτης την γνωρίζει απόλυτα και ο πωλητής χάνει τον έλεγχό της. Οι παραγωγοί προϊόντων λογισμικού, αποβλέπουν στην διατήρηση του ελέγχου τους πάνω σ' αυτά. Και είναι αστειό να ισχυριζόμαστε ότι μπορούμε ν' αναπτύξουμε τις νέες τεχνολογίες στην χώρα μας χωρίς γνώση των αλλοδαπών επιτευγμάτων

Δεν είναι λοιπόν μόνο θέμα ερμηνείας του ισχύοντος δικαίου, που από ό,τι φαίνεται δεν ανταποκρίνεται στις νέες εξελίξεις, που μας οδηγεί στην πρόταση διαμόρφωσης ειδικής νομοθεσίας για τους τομείς των νέων τεχνολογιών. Είναι επιπλέον η πεποίθηση ότι ο σχεδιασμός, με βάση ένα νομικό πλαίσιο που θα έχει διαμορφωθεί με βάση τις ιδιαιτερότητες των νέων τεχνολογιών, είναι ανέφικτος. Και χωρίς σχεδιασμό (όχι όμως με την έννοια κρατικής μονοπώλησης αλλά με έννοια του προσδιορισμού κατεύθυνσης για τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα) δεν είναι δυνατή η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών. □

*Είναι τουλάχιστον
κονιόφθαλμη η αντίληψη ότι η
Ελλάδα δεν πρέπει να
προσαρτεύσει νομικά τα
προϊόντα των νέων
τεχνολογιών, με το σκεπτικό ότι
έτσι θα δυσκολευθούν οι
επίδοχοι εγκώριοι αντιγραφείς
εισαγομένων κασσετών,
προγραμμάτων, κλπ.*

φορικής στον εθνικό χώρο αποτελεί σημαντικό παράγοντα επηρεασμού της θέσης της χώρας στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας. **Τέταρτο**, δημιουργείται ένας συγκεκριμένος κοινωνικός κλάδος, ένα κοινωνικό στρώμα με βιοποριστικό, ερευνητικό αντικείμενο, που και δεν είναι κατοχυρωμένο αλλά και όπου οι σχέσεις μαζί των διαφόρων φορέων της πληροφορικής δεν είναι σαφείς. Ποια δικαιώματα έχει ο προγραμματιστής, ο χρήστης, ο οίκος λογισμικού; Να σημειωθεί ότι η κατάσταση περιπλέκεται και για άλλους δύο λόγους, ιδιαίτερα χαρακτηριστικούς: αφενός η δημιουργία ενός προγράμματος απαιτεί σημαντικά κεφάλαια, ενώ η αντιγραφή του ελάχιστα τη αναλογία θα μπορούσε να παρασταθεί ως 1.000.000 δρχ. προς 1.000 δρχ. αντίστοιχα), αφετέρου το αντίγραφο είναι τέλει, σε αντίθεση με τις βιντεοκασέτες, όπου τα αντίγραφα είναι χειρότερης ποιότητας από τα πρωτότυπα.

Ποιες μπορεί να είναι οι συνέπειες από την αναπαράξια ή ελλιπή προστασία των προϊόντων των νέων τεχνολογιών; Η απάντηση είναι τόσο περίπλοκη όσο περίπλοκα είναι και τα συμφέροντα που